

формування навичок самостійного мислення. Тому самостійна робота студентів має містити виконання творчих завдань (імпровізація, складання власних творів, добір акомпанементу); аналіз-інтерпретацію вокальних творів; підготовку й демонстрацію власних художньо-творчих надбань (виступи на концертах).

Одним з найважливіших засобів художньої виразності у музичному виконавстві є якість звучання голосу. Відповідно роботу над звуком вважаємо першочерговим завданням будь-якого виконавця-вокаліста. Необхідно звертати увагу на формування у співаків-початківців легкого, виразного, дзвінкого, з вираженим «вібрато» вокального звуку.

З огляду на вищевикладене зрозуміло, що в основі вокально-виконавської компетентності вчителя музичного мистецтва лежать і вокально-виконавська майстерність, і уміння та навички виразного виконання музичного твору тощо. Така компетентність характеризується багатоплановістю, різноманітністю, інтегрованістю; передбачає високий ступінь володіння різними видами художньо-інтерпретаційної творчості (вокальною, композиторською, мистецтвом музикування, акомпанування в їхньому тісному взаємозв'язку), а також уміннями спроектувати й розкрити художній образ, створити атмосферу справжнього емпатійно-діалогового спілкування, залучити своїх вихованців до процесу спільної творчості.

Проведена робота не висвітлює всі аспекти проблеми формування вокально-виконавської компетентності у майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях з постановки голосу. Подальші напрямки досліджень з даної тематики можуть окреслювати питання методики формування вокально-виконавської компетентності у студентів середніх та вищих навчальних закладів мистецького спрямування.

Література

1. Бібік Н. Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування / Н. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / за заг. ред. О. Овчарук. - К. : Вид-во К. І. С., 2004. - С. 47 - 53.
2. Гребнюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість [Електронний ресурс] : [автореф. дисертац. по мистецтв.] / Наталія Євгенівна Гребенюк. – Електрон. Дані. – Режим доступу : <http://www.orgsun.com/avtoreferati-dissertatsii mistetstvo/1/a113.php>
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. - К. : Освіта України, 2008. - 274 с.

УДК 378 :784.3

Шаповалова Р. Г.

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ПРИКЛАДАХ СУЧАСНОГО РОМАНСУ

В статті проаналізовані питання формування вокально-виконавських навичок у майбутніх учителів музичного мистецтва на прикладах сучасного романсу. Визначено сутність наукового поняття «вокально-виконавські навички» у майбутніх учителів музичного мистецтва; вивчені жанрово-стильові особливості сучасного естрадного романсу. Автор розглянув специфіку вокального навчання студентів на прикладах сучасного естрадного романсу, запропонував основні прийоми виразного вокального виконання романсової лірики.

Ключевые слова: вокально-виконавские навыки, будущие учителя музыкального искусства, современный романс.

This article studies peculiarities of formation of vocal performance skills of the future music teachers using modern romance as an example. It specifies the notion of vocal performance skills of the future music teachers and describes genre peculiarities of modern pop romance songs. The author explored the techniques and skills which help to shape students' vocal performance skills

using modern romance as an example, and suggested some methods to make the vocal performance of romances vivid and remarkable.

Keywords: *vocal performance skills, future music teachers, modern romance.*

Огляд фундаментальних праць з теорії вокального мистецтва свідчить, що серед проблем вокально-виконавського процесу увага приділялася, зокрема, таким аспектам, як техніка постановки голосу та фізіологія цього процесу (Л. Дмитрієва, Д. Аспелунда, Ф. Заседателев, Й. Левідов, О. Стахевич та ін.), формування й розвиток фахових здібностей (В. Юшманов та ін.), підготовка професійних співаків до виконавської діяльності (І. Герсамія, І. Колодуб, А. Терещенко, М. Кондратюк та ін.).

Виконавській діяльності присвятили свої спогади видатні митці – яскраві постаті професійного виконавського та педагогічного мистецтва минулого і сучасності: Ф. Литвин, Н. Обухова, В. Преображенська, К. Дорліак, М. Донець-Тессейр, Б. Гримя, В. Луканін, І. Архіпова, О. Образцова, Г. Вишневська, М. Бієшу, І. Богачова, Є. Нестеренко, Т. Бурцева та інші.

Практичній підготовці фахівців у вокально-методичній та мистецтвознавчій літературі присвячені роботи П. Троніної, Т. Михайлової, А. Яковлевої, З. Анікеєвої, Д. Євтушенко та інших, де висвітлюється та узагальнюється творчий досвід сучасних викладачів-співаків. Однак, наукових праць спрямованих на висвітлення проблеми формування вокально-виконавських навичок у майбутніх вчителів музичного мистецтва на прикладах сучасного романсу дуже мало, що і наштовхує на подальше вивчення даної проблематики.

До основних завдань нашого дослідження відносяться:

- 1) визначити сутність наукової дефініції «вокально-виконавські навички» у майбутніх вчителів музичного мистецтва;
- 2) з'ясувати жанрово-стильові особливості сучасного естрадного романсу;
- 3) розглянути специфіку вокального навчання студентів на зразках сучасного романсу.

Відомо, що творча особистість розвивається і формується в процесі діяльності і спілкування, і характеризується ступенем соціально-активного включення в суспільні відносини. На формування творчої особистості впливають різні фактори: музикальність людини (її здібності), досвід, практичні (виконавські) вміння та навички, оточення тощо. Саме, під час співу особистість розкриває свою творчу натуру. Спів – найактивніша та найдоступніша форма музикування, яка викликає жвавий інтерес як у дітей, так і у дорослих, і здатна принести всім естетичне задоволення.

Відомо, що будучи ефективним засобом розвитку музичних здібностей дитини, спів несе в собі колосальний виховний потенціал. Формування правильних вокально-виконавських умінь та навичок позитивно впливає і на загальний фізичний стан людини, і на її психічно-нервову систему, духовну сферу особистості.

Вокально-виконавські навички – це комплекс автоматизованих дій голосового апарату під час співу, що підкоряються волі співака. Під вокальними навичками прийнято розуміти взаємодію звуковидобування, дихання, дикції. Деякі науковці вважають вокальними навичками частково автоматизований спосіб виконання дії, який є компонентом співочого акту.

Часткова автоматизація вокальних навичок виникає як зниження контролю свідомості особистості за процесом виконання різних співочих дій. Але результат цих дій постійно відображається у свідомості. Автоматизм навичок дає можливість при співі вирішувати важливі виконавські, художні цілі. Не володіючи вокальними навичками, співак не може досягти вокальної майстерності. Тому першочерговим завданням вокального навчання студентів є формування правильних прийомів співочої діяльності, доведення їх до автоматизму.

Вокальні навички прийнято вважати руховими навичками. Але це не зовсім вірно. Дійсно, в співі завжди присутній м'язовий рух, без нього неможливо відтворити звук, але домінуючим у формуванні співочих навичок за своєю значимістю є слух. При відтворенні

звуку не можна окремо розглядати роботу слуху в якості слухових навичок, а м'язові дії – як моторні вокальні навички. Слух, голосова моторика, хоча і є в анатомічному плані різними системами, при співі вони фізіологічно невіддільні, бо роздільно функціонувати не можуть. Відтворення звуку здійснюється через голосову моторику. Голосову моторику спонукає до дії і регулює її роботу слух – головний регулятор рухової системи, що відтворює звук. Таке поєднання роботи слуху і голосової моторики, при якому рухові акти виконуються під контролем слуху, класифікуються в психології як сенсомоторні навички. Такі уточнення дозволять краще зрозуміти суть вокальних навичок та природу їх виникнення, що сприятиме більш вірному визначенню методики їх формування.

Навик «поділяють» на дві основні частини: орієнтовну і виконавчу. Перша визначає мотиви та способи виконання дій, а друга їх реалізує. Успішність виконання дій залежить від орієнтовної частини, так званого регулюючого чинника, його формуванню надається першорядне значення. Звук орієнтує спів виконавця, координує сенсорно-слухову систему, програмує голосову моторику, що сприяє створенню вокального образу твору.

Отже, основним завданням початкового етапу формування вокально-виконавських навичок у майбутніх вчителів музичного мистецтва є застосування методики, яка б дозволила якнайшвидше створити та розкрити «ідеальний» вокальний образ.

Саме у романсах, на думку С. Мирвода, відбивається «емоційне життя сучасної людини», «її бажання, переживання, емоції нікуди не зникають, а шукають і знаходять нові способи вираження» [3, 3].

Український романс пройшов довгий шлях розвитку і посів помітне місце в мистецькій скарбниці нашого народу. Надзвичайно важливу роль у розвитку романсу (як народного, так і професіонального) відіграла народна лірична пісня. Виростаючи з ліричної народної пісні, романс поступово набирає ознак самостійного жанру музично-поетичного мистецтва, в якому глибоко і всебічно розкривається внутрішній світ людини, її інтимні почуття, думки та настрої. Романсу частіше притаманна не куплетна форма, взаємозумовленість слова і музики, простота і щирість, естетична краса, широкий міжжанровий зв'язок.

На думку сучасного науковця Мережко Ю.В., до основних жанрових ознак романсу належать наступні: зміст не виходить за межі лірики; літературний текст містить у собі велику емоційно-впливову дію на слухача;

Спектр емоційних станів під час прослуховування широкий, кожен слухач або виконавець має можливість знайти найбільш близьке йому; наявність двох закоханих героїв надає романсу рис інтимності, камерності виконання; являє собою тригранну структуру, у якій однаково значимі слово, музика, мова виконання; пишеться для співу з акомпанементом одного інструменту, переважно фортепіано і належить до творів камерної музики, хоча є романси й у супроводі оркестру [2, 218-219].

Загалом сучасний романс продовжив традиції класичного романсу, але збагатився мелодикою і гармонією нових жанрів, став більш різноплановим та багатожанровим (класичний романс, романс-стилізація, бардівський романс, романс-поема, романс-пісня) [3, 4]. Сучасний естрадний романс виконується під супровід гітари або джазового (естрадного) ансамблю інструментів або оркестру. Бажано, щоб майбутні вчителі музичного мистецтва оперували не тільки теоретичними знаннями у питаннях історії становлення та розвитку жанру романса, але й знали композиторів, виконавців вокальної романсової лірики.

Розглядаючи специфіку вокального навчання на зразках сучасного романсу слід наголосити, що «метод еталонного показу» є одним з домінуючих у прищепленні вокально-виконавських навичок у студентів. Найпростішим способом реалізації «еталонного показу» є демонстрація звучання самим педагогом або за допомогою аудіо запису. Такий метод є досить ефективним.

Починати прищеплювати вокально-виконавські навички слід з роз'яснення правильного положення корпусу співака. На початку навчання застосовується і показ рухів, необхідних для правильного звукоутворення: рух дихальних м'язів, нижньої щелепи, губ, форма відкриття рота, позіхання. Все це обов'язково повинно поєднуватися з поясненням. При цьому показ, що є засобом чуттєвого пізнання (перша сигнальна система), об'єднується

зі словом (друга сигнальна система), завдяки чому, сприйняття звуку і утворенні на цій основі уявлення стають більш усвідомленими та стійкими.

У процесі формування вокально-виконавських навичок застосовуються вправи на свідоме використання реєстрів голосу, тренування співочого дихання, артикуляції, дикції, на розвиток звуковисотного та вокального слуху. Сукупність знань, умінь і застосування вокально-виконавських навичок в роботі над репертуаром і складають основу виконавської культури співака. Вокальна робота над пісенним репертуаром передбачає свідоме застосування виконавських навичок при розучуванні творів. Вивчення таких сучасних романсів та романсів із кінофільмів як: «Все минуло» (муз. та сл. М. Гаденка), «Візьми мою любов» (муз. В. Тузика, сл. О. Потапенка), «Романс Діани» (із кінофільма «Собака на сні», муз. Г. Гладкова), «Я тебе ніколи не забуду» (із кінофільма «Юнона и Авось», муз. А. Рыбников) сприяє розширенню не тільки музичного світогляду студентів, а й розвитку їх вокальних здібностей, вокально-виконавських умінь та навичок.

У процесі вивчення сучасних романсів бажано враховувати основні прийоми їх виразного виконання:

- «проспівування» тексту – спосіб створення в уяві особистості яскравих та живих образів змісту твору; прийом для розвитку образного мислення, що лежить в основі виразного виконання;
- знаходження головного за змістом слова у фразі; правильне фразування мелодії, акомпанементу;
- варіативність завдань під час заучування та повторення пісенного матеріалу за рахунок способу звуковедення, динаміки, тембру, емоційної виразності тощо;
- «чергування» романсів, різних за характером, що визначає їх послідовність вивчення на заняттях та під час виступів на концертах.

Підсумовуючи вищевикладений матеріал, можна зробити наступний висновок: саме за допомогою сформованих вокально-виконавських навичок майбутній вчитель музичного мистецтва зможе виразно виконати романс будь-якої складності, зрозуміло та еталонно донести до учнів-слухачів змістове наповнення музичного твору.

Перспективи та подальші пошуки у русі даної проблематики можуть торкатися питань методів та прийомів виконання сучасних романсів, специфіки їх виконання тощо.

Література

1. Вовк О. Методи та прийоми розвитку вокально-виконавських умінь студентів у ВНЗ / О. Вовк // Нова педагогічна думка . – 2014. – № 1. – С. 159-162. – Електрон. Дані. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npd_2014_1_51.pdf
2. Мережко Ю. В. Формування художніх смаків старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Мережко Ю. В.; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2012. – 243 с.
3. Шаповалова Р. Г., Хлопотова А. А. Сучасні романси та романси з кінофільмів / Шаповалова Рімма Геннадіївна, Хлопотова Альбіна Андріївна. – К. – КУ імені Бориса Грінченка. – 224 с.

УДК 37.011.3-051:786.2

Гризоглазова Т. І.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ У ПРОЦЕСІ ФОРТЕПІАННОГО НАВЧАННЯ

В статтє освещены педагогические аспекты подготовки будущих учителей музыки к публичному выступлению в процессе фортепианного обучения: рассматриваются умения, необходимые для публичного исполнения музыкальных произведений, учебно-исполнительская работа студентов в предконцертный период; особенности содержания фортепианного обучения студентов на этапе подготовки к публичному выступлению.